

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Översänds till ju.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till ju.da@regeringskansliet.se

Stockholm 2024-03-29

Remissyttrande över SOU 2023:78, "Hemlig dataavläsning - utvärdering och permanent lagstiftning", Ju 2023/02690

Inledning

Bahnhof AB (Bahnhof) är en av Sveriges största Internetoperatörer och tillhandahåller bredbandstjänster till mer än 450 000 privatkunder. Bahnhof har varit och är part i rättsliga processer mot Post- och telestyrelsen som rör datalagring och myndigheters tillgång till lagrade data. Efter inledande allmänna synpunkter på utredarens förslag kommenterar Bahnhof enskilda delar i utredningen som Bahnhof anser särskilt anmärkningsvärda.

Allmänt

Bahnhof anser givetvis att de brottsbekämpande myndigheterna (BBM) ska ha de verktyg som krävs för att effektivt bekämpa brottslighet. Samtidigt ska verktygen inte kunna leda till massövervakning av allmänheten med risk för att insamlade uppgifter missbrukas t.ex. genom att uppgifterna kommer i fel händer eller används i illegitima syften. Hemlig dataavläsning (HDA) är ett av flera hemliga tvångsmedel som BBM har möjlighet att nyttja. Vid användning av sådana tvångsmedel finns risk för att oskyldiga kan drabbas, särskilt i de fall där tvångsmedlen används av BBM i rent underrättses syfte utan att brott har begåtts och när BBM letar efter någon som skäligen kan misstänkas för brott inom ramen för en förundersökning. I en rättsstat är det därför av största vikt att BBM:s användning av hemliga tvångsmedel är föremål för en effektiv kontroll. Behovet av kontroll när det gäller HDA är särskilt stort eftersom BBM här använder sig av metoder som i lönnedom utnyttjar svagheter i informationssystem, t.ex. ett operativsystem i en mobiltelefon eller dator, för att bryta sig in i dessa system och avlyssna eller inhämta meddelanden och andra uppgifter. Riskerna är då bl.a. att BBM:s metoder kan spridas till obehöriga som utnyttjar metoden i

utpressningssyfte eller för att förstöra information på liknande sätt som i fallet EternalBlue, se <https://nordvpn.com/sv/blog/what-is-eternalblue/> och <https://en.wikipedia.org/wiki/EternalBlue>.

Bahnhof anser inte att utredningen med sitt förslag om permanentande av HDA innehåller tillräckliga förslag om tillsyn och kontroll av användningen av HDA för att uppfylla de krav på rättssäkerhet som bör gälla i en rättsstat. Bahnhof avstyrker därför förslaget om permanentande av HDA av de skäl som redovisas nedan.

Bahnhof konstaterar vidare att förslaget om ett permanentande av HDA är bara ett ytterligare led i mängden av de lagar och förslag som de senaste åren har genomförts eller lagts fram i accelererande takt med syfte att ge BBM ytterligare befogenheter framför allt när det gäller de hemliga tvångsmedlen. Utmärkande för de nya reglerna är att kraven för användning av de hemliga tvångsmedlen gradvis sänks med motiveringen att intresset av brottsbekämpning överväger intresset skyddet för enskildas integritet. Integritetsintresset avfärdas närmast standardmässigt med formuleringar som "Vid en samlad intresseavvägning framstår behovet och nyttan av att kunna utöka tillämpningsområdet på föreslaget sätt som så påtagligt att det integritetsintrång som förslaget kan innebära bedöms som försvarligt." (sid. 223 i utredningen). Bahnhof ser en risk med att kraven för användning av hemliga tvångsmedel sänks ytterligare till en nivå där hemliga tvångsmedel blir BBM:s normala arbetsverktyg för bekämpning av alla typer av brott. Ett annat utmärkande drag för den nya lagstiftningen är snårigheten och svårigheten att få överblick när det gäller de hemliga tvångsmedlen eftersom de regleras av flera olika lagar som ändras i en allt snabbare takt utan synbar samordning sinsemellan. Bahnhof anser att snårigheten och lagstiftningstakten i sig innebär rättsosäkerhet och en anledning till avsaknaden av debatt i politik och media om gränserna för användning av hemliga tvångsmedel.

Medverkansskyldigheten för telekomoperatörer

Bahnhof noterar att medverkansskyldigheten i 24 § lagen om HDA föreslås bli oförändrad.

Bahnhof har ingen egen erfarenhet av att medverka vid verkställighet av ett beslut om HDA. I takt med att BBM ges allt större befogenheter att utnyttja HDA ökar förstås sannolikheten för att Bahnhofs medverkansskyldighet aktualiseras. En begäran om medverkan från BBM skulle möjligen kunna gå ut på att BBM installerar programvara eller utrustning på datorutrustning som används av Bahnhof eller av Bahnhofs kunder. Eftersom det då är fråga om installation av för Bahnhof oprövad och okänd programvara eller utrustning finns risk för att metoden leder till att information som Bahnhof behandlar för egen eller för kunders räkning förstörs, förvanskas eller hindras från att komma fram. I ett sådant fall måste Bahnhof ges tillfälle att förhindra eller minska möjligheterna

för att dessa risker förverkligas innan verkställighet sker. Under alla förhållanden måste BBM ha ett strikt skadeståndsansvar gentemot telekomoperatörer och tredje man för skada som orsakas genom den metod som BBM använder. Bahnhof föreslår att ett sådant strikt skadeståndsansvar införs i 24 § lagen om HDA.

En telekomoperatör som medverkar vid verkställighet av HDA måste tillförsäkras rätt till ersättning för sina kostnader. En sådan rätt till ersättning finns i 24 § andra stycket lagen om HDA och föreslås bli oförändrad. Bahnhof anser emellertid att denna rätt till ersättning har urholkats genom att Post- och Telestyrelsen med stöd av bemyndigande i förordningen om HDA har utfärdat föreskrifter om timtaxa vid operatörernas medverkan. PTS föreskrifter är en klåfingrig skrivbordsprodukt som tycks ha till syfte att försäkra BBM om låga kostnader mer än att operatörerna ska ges skälig ersättning för sin insatser. Bahnhof kan inte se att PTS föreskrifter är motiverade i sak. Bahnhof anser det vara självklart att operatörerna ska ges ersättning för skäliga verkliga kostnader för sin medverkan. Då räcker det med den regleringen som finns i 24 § lagen om HDA. Möjligheten för PTS att utfärda föreskrifter om ersättning bör därför tas bort.

Rättssäkerheten och den verksamhet som bedrivs av Säkerhet- och integritetsskyddsmyndigheten (SIN)

För att uppfylla kravet på rättssäkerhet krävs att användningen av HDA kan kontrolleras på ett objektivt och effektivt sätt. Utan en effektiv tillsyn av att HDA och andra hemliga tvångsmedel används på ett korrekt sätt riskerar även tilltron till BBM att ta skada. Den myndighet som har till uppgift att utöva tillsyn över BBM:s användning av hemliga tvångsmedel inkl. HDA är Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (SIN). Utöver tillsynen som gäller hemliga tvångsmedel har SIN till uppgift att utöva tillsyn även på en rad andra områden som rör BBM:s verksamhet.

Enligt SIN:s årsberättelse för 2023 har SIN 18 anställda och en organisation som är oförändrad sedan den infördes för cirka 15 år sedan. Av årsberättelsen framgår vidare att man under 2023 mottagit 849 underrättelser om beslut om HDA och att nämnden tagit initiativ till tillsyn i 24 ärenden avseende hemliga tvångsmedel totalt. Hur många ärenden som rörde HDA framgår inte av redovisningen. En kvalificerad gissning är att det rörde sig om högst tio ärenden som rörde HDA.

Trots det ringa antalet ärenden som gäller HDA redovisar nämnden i sin årsberättelse ett antal ärenden där anmärkningar har riktats mot BBM för felaktigheter i samband med användningen av HDA. Detta tyder på att mörkertalet när det gäller felaktigheter är stort och att behovet av ökad tillsyn är stort. Utredningen uttalar däremot "Av den allmänna efterhandskontroll som sker i form av SIN:s tillsynsverksamhet har emellertid annat inte framkommit än att bestämmelserna om genomförande av hemlig dataavläsning uppfyller de krav på rättssäkerhet och informationssäkerhet som ställs (se avsnitt 8.5.1).", (sid 344). Mot bakgrund av de få tillsynsärenden avseende HDA som

genomförts och de anmärkningar som SIN ändå riktat i de få tillsynsärenden som genomförts framstår utredningens slutsatser som ogrundade. Utifrån det underlag som SIN redovisat skulle man lika gärna kunna komma till motsatt slutsats nämligen att "inget annat framkommit än att bestämmelserna om genomförande av hemlig dataavläsning *inte* uppfyller de krav på rättssäkerhet och informationssäkerhet som ställs".

Utan att SIN tillförs betydande resursförstärkning och befogenheter i sin tillsyn anser Bahnhof inte att HDA uppfyller kravet på rättssäkerhet och därför inte bör permanentas. När det gäller resursförstärkningen kan ett riktmärke vara att SIN ska ha möjligheter att granska minst tio procent av de årliga besluten om HDA och den efterföljande verkställigheten och behandlingen av inhämtad information.

SIN ska vidare inte bara ha rätt att utöva tillsyn i efterhand utan även under verkställigheten. SIN ska dessutom ha rätt att avbryta verkställighet som man anser vara felaktig. I SIN:s befogenhet ska även ingå att SIN ges rätt att granska och kräva certifieringar eller motsvarande av de metoder som BBM använder för att säkerställa säkerheten i dessa, samt vid behov förbjuda användning av vissa metoder.

De utökade dokumentationskrav som utredning föreslår bör underlätta tillsynen. I dokumentationskraven ska även framgå vilken metod som BBM avser att nyttja för HDA.

Först efter att SIN tillförts befogenheter och resurser av det slag som Bahnhof nu föreslår och haft möjlighet att utöva en verkligt effektiv tillsyn kan välgrundade slutsatser dras om HDA ska permanentas eller inte.

Bahnhof AB

Jon Karlung, VD